

Ricard Salvat: el far d'Occident s'ha apagat

Stavros Doufexis

GRÈCIA

Traducció de Cèlia Torrent

Ricard Salvat com a personalitat, amic i company era una de les poques «compensacions» que vaig recollir quan vaig tornar a Grècia després de la caiguda de la Junta dels Coronels (1967-1974), després de divuit anys d'absència creadora. El dolor per la seva sobtada pèrdua —que vaig saber malauradament amb retard— encara és més intens, perquè quan vam coincidir per última vegada, la tardor de 2006 a Barcelona, el malalt era jo. De manera egoista, i no només sentimental, confesso que hi ha, a l'extrem occidental de la Mediterrània i a l'occident de la meua vida, un gran buit. Manca, de manera extrema, un punt important d'escalfor, d'amistat, d'enteniment, de perspectiva creadora, d'intercanvis fructífers pels interessos comuns. Sobre el teatre i sobre els seus camins escènics. Ja no hi és, el punt ibèric de referència que significà per a mi i també per a molts altres, aquí a la punta oriental de la Mediterrània, en Ricard.

Vaig sentir-ne a parlar per primera vegada al director i agent del Berliner

Ensemble, Wolfgang Pidska —també desaparegut recentment— sobre una imponent *Yerma*, que havia estat dirigida a Aquisgrà (Aachen) el 1964 per un jove alumne català de Piscator anomenat Ricard Salvat. Llavors, entre 1970 i 1974, era director artístic a Bielefeld i tenia interès a trobar col·laboradors i directors de l'Estat espanyol per a un programa que, finalment, només va incloure actors i coreògrafs.

De retorn a Grècia em vaig dividir entre el recent alliberat i restablert Teatre Nacional, l'escena lírica i el teatre comercial (dirigint Brecht, teatre musical i Shakespeare) i la recerca de companyies alternatives que poguessin col·laborar en la meua gran passió: el drama antic. Tornant d'un safari teatral internacional que vaig organitzar al massís muntanyós de l'Epir sobre el tema del mite d'Èdip, les meves recerques em van portar al recent establert i íntim Theatron Kassarianis on després de dos anys de col·laboració i ensenyament vam preparar (1978) *Ifigènia*

a *Aulida*, d'Eurípides. Aquesta creació esdevingué la raó perquè anéssim, el mateix any, a Sitges, al XII Festival Internacional de Teatre, del qual era director des de 1977 el visionari, actiu i exitós Ricard Salvat. La resta, amb les concessions de premis nostres és coneguda, però també està documentada la participació i concessió de premis per a altres representacions meves amb companyies del nord d'Europa al mateix festival. El Festival de Sitges es va obrir àmpliament, a través de Salvat, als esquemes teatrals més coneguts de Grècia, una obertura que continuà després d'ell, potser amb altres criteris.

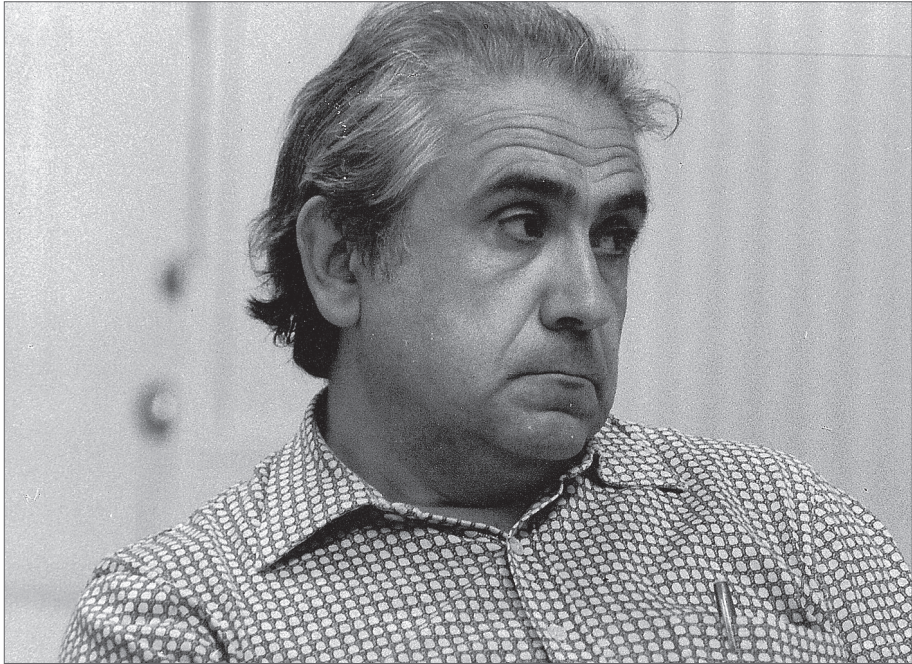
A Sitges, doncs, era on vaig trobar-me per primera vegada un —totalment políglota— afable, educadíssim, home morè, quasi de la meva mateixa edat, amb vestimenta clàssica —més aviat professor que no pas artista— però amb un esguard ple de qüestionaments i passió, que ho rastrejava tot amb la seva mirada. A poc a poc, vaig establir contacte amb el món d'en Ricard: organitzat, que aprèn àmpliament, versàtil, compacte, competitiu i ardent.

Vaig conèixer la seva excepcional família, «les seves dones» meravelloses, la seva casa hospitalària. No vaig conèixer els seus néts, dels quals va poder gaudir i enorgullir-se'n quan anunciava el seu naixement en una de les nostres darreres telefonades. Tenia, de fet, aquella nit una rialla clara en la seva veu! Insisteixo una mica sobre el riure de Salvat: tenia una forma poc freqüent, com un esquema llegible de la boca que resplendia en la mirada, en la raó, en el seu llenguatge corporal, en la seva generositat, en el seu humor subtil, en el seu somriure, en la seva manera de ser. Puntual, meticulós i calmat m'informava de cada nova fase del seu desenvolupament acadè-

mic o artístic, i així podia seguir les seves òrbites al voltant del teatre de Catalunya, però, també, de tants altres llocs on va dirigir i es va distingir. No és gens estrany que el seu nom fos respectat, molt conegut i quasi sinònim del teatre contemporani no només català sinó, també, a grans trets espanyol. El contrari de la correspondència i del rigor informatiu sóc jo. Però, fins i tot així, Salvat tenia la manera de seguir les meves òrbites i quan el 1997, durant el seu darrer viatge a Grècia, ens vam trobar estava totalment informat de la primera *Celestina* panhel·lènica, de Fernando de Rojas, que tot just s'havia posat en escena al Festival d'Atenes i de la qual vam poder gaudir plegats.

Junts vam celebrar el seu primer èxit a Grècia, amb la posada en escena de *Yerma*, de Lorca, al Theatron Kassarianis, immediatament després de la nostra coneixença a Sitges. M'havia meravellat la rapidesa, el mètode, la seva profunda receptivitat als fets i estímuls nous. Ens va fer descobrir un altre Lorca, més proper a la tragèdia del que creiem, fet de terra, supersticions, ritus, simbolismes i passió, dades ponderatives per a les lluites socials que feia bullir per sota de tot això. Allò important per al Salvat director i per al Salvat professor era la seva obertura a l'aprenentatge etern. Era molt commovedor i digne d'elogi, directe quan explicava com l'havia afectat *Ifigènia* en la manera com ara mirava novament Lorca! Ens va donar una lliçó a tots nosaltres, lliçó que ara m'adono, s'ha enregistrat per sempre en la memòria dels seus actors grecs.

Les llengües que parlàvem eren l'alemany, el Teatre en general, la llengua del mutu aprecí i..., Brecht, ja que els dos vam ser més o menys alumnes d'aquesta

■ Ricard Salvat a Mont-real, 1985.
(Arxiu AIET.)

teoria i ideologia de la forma teatral del teatre mundial. Jo, mitjançant el Berliner Ensemble i l'Helene Weigel; ell, a través d'Erwin Piscator. Em sap greu que només pogués olorar tants articles i llibres seus en català, que encara guardo al meu arxiu. Segur que tindria molt a aprendre i, tot seguit, transmetre als meus alumnes que tenen set d'una mica més de teatre espanyol.

Els primers dies de setembre ens vam reunir a casa meva actors de l'antic Theatron Kassarianis per a una nit en memòria de Ricard Salvat. Havien obert les seves notes i la seva memòria, havien trobat fotografies i records, s'intercanviaven ex-

periències i detalls d'aquells mesos de les proves, de la representació i del seu viatge a Sitges el 1980, amb el director i professor que ja no tornarien a veure més. Al final de la nit, l'actriu i amiga d'en Ricard, Iliana Panagiotouni, es va aixecar sense avisar, alçà el seu got de vi i el va vessar en el terra d'un test, i tots nosaltres vam dir un darrer adéu a l'amic, al mestre, al teòric i a l'artista que trobem i trobarem a faltar.

Cada matí m'inclino sobre el test amb les libacions per a Salvat. La seva passió pel drama antic potser fa el miracle i el veig entremig dels febles brots d'una vinya, la planta sagrada del déu Dionís.